

БҮГДЭ АРАДАЙ СӨНИН

1997
ИЮЛИН
18

Зунай һүүл
улаагшан хонин
һарын
13
гарагай 6
ПЯТНИЦА
№ 134 (19725)
Газетын сэн хэлсээтэ

1921 оной
декабриин
21-һээ гарана

Бүгэдэ арадай сонин

Һүүлэй мэдээсэлнүүд

БУРИН БҮТЭН БУСАЖА ЕРЭБЭ

Манай республикын МВД-гэй суглуулагдамал отрядтай 35 хүдэлмэрилэгшэд Дагестанай республикаһаа амиды мэндэ бусажа ерэбэ.

Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй миңистерствын патрульно-постовой албанай - 29, ГАИ-гай - 5 хүдэлмэрилэгшэд, нэгэ врач гээд уржадэр бусажа ерэбэ, - гэжэ республикын ОМОН-ой командир В.М.Мархаев хөөрэнэ. - Эдэнэр Дагестанай болон Чечен Республиканыудай хилэ шадар алба хэһэн байна. Тиихэдээ эдэнэр Хасавьурт, "Герзельский мост" гэхэн шалгалтын пост, мүн "Тухчар-1", "Тухчар-2" газарнуудта шалгалта хэһэн, харуудда байһан байгаа, - гээд Вячеслав Михайлович нэмэнэ.

Буряад Республикын МВД-гэй ОМОН-ой хүдэлмэрилэгшэд галдүлөөр соробхилһон дайнай газарнуудта һаянай ошоошьегүй һаа, сугтаа алба хэдэг хүбүүдэйнгээ элүүр мэндэ, бүрин бүтэн бусажа ерэнхэндэнь баясана.

Б.ЦЫРЕМПИЛОВ.

ХҮДӨӨДЭ ХАБААТАЙ АСУУДАЛНУУДЫЕ ХҮҮГЭД ЗҮБШӨӨ

Хүдөөгэй хургуулинуудта фермерэй мэргэжэл олгодог шэглэлээр "Рип интернейшнл" гэхэн уласхоорондын программаар хүдэлдэг үхибүүдэй суглаан Буряад орондомнай һарын туршада үргэлжэлжэ, эдэ үдэрнүүдтэ хүдэлмэриет түгэсхэбэ.

Республикымнай олон аймагуудта Америкын Холбоото Штадуудай хурагшад айлшаар ерэжэ, манай ороной хүдөө нютагуудай хурагшадтай, өөһэдүнгөө үетэнтэй, суг хүдэлөө юм. Тус хэмжээ ябуулгын дүнгүүдээр суглаан Байгал шадарай Энхэлэг хууринда үнгэргэгдөө.

Харин айлшад мүнөө Эрхүү мордонхой.

Б.БАДМАСАНЖИН.

СУУТА ХҮНҮҮД - ХҮНДЭТЭ АЙЛШАД

СССР-эй, Европын оло дахин чемпион болоһон, Римдэ болоһон Олимпиадын (1960 он) хоёрдохи һуури эзэлһэн Токиодо болоһон олимпин наадануудай (1964 он) чемпион, Мехико хотодо болоһон олимпин наадануудай (1968 он) чемпион, Правительствын олон орден болон медальнуудта хүртэһэн СССР-эй спортын габьяата мастер Борис Лагутин Европын Кубогта, чемпиной нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, Токиодо болоһон олимпиадада хоёрдохи һуури эзэлһэн, СССР-эй спортын габьяата мастер Велингтон Баранниковай шанда хүртэхын түлөө Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэхээс байһан мурьсөөндэ Москва хотоһо морилһонь.

Тэрэнтэй сугтаа дэлхэйн Кубогта хүртэһэн СССР-эй спортын габьяата мастер Владимир Шин (Узбекистан), СССР-эй ба Европын оло дахин чемпион болоһон, СССР-эй спортын габьяата мастер Селик Муртазов (Казахстан) мүн лэ хүндэтэ айлшад боложо ерэхээр хүлээгдэнэ.

С.ОЧИРОВ.

ҮТЭГЖҮҮЛХЭНЭЙ АША

Мүнгэ танганай дутамаһаа боложо, һүүлэй үедэ аймагай ажахынууд таряалан, сабшаландаа үтэгжүүлгэ мүртэй оруулһаа болёод шахуу байгаа.

Тээд тэрээнгүйгөөр хайшан гээд тогтууритай һайн ургаса илангаяа эрхим шанартай үрэнэ абахаһи? Тиимэһээ энэ жэдэ али бүхы арга оложо, аймагай олохон ажахынууд минеральна үтэгжүүлгэ горитойгоор худалдажа абаа, тарилгынгаа газарта оруулаа. Мүн сабшалан дээрээ шэбхэ һайса зөөгөө.

Жэшээлхэдэ, "Победа" колхоз (түрүүлэгшэнь Б.Б.Цыренов) - 90 тонно аммиагтай селитрэ таряанайнгаа хурьһэндэ оруулаа. Үшөө 9 мянган тонно наг шэбхэ хээрэ гаргаа. Тэрэшэлэн "Ульдергэ" колхозойхид (түрүүлэгшэ А.Д.Цыбикжапова) үнгэрһэн үбэл-хабарай үедэ таряалан, сабшалан дээрээ 60 гаран тонно минеральна үтэгжүүлгэ, 12 мянган тонно шэбхэ зөөжэ тараһан байна.

Мүнөө эдэ бүгэдэнь һайн аша үрээ яһала харуулжа эхилээ. Үтэгжүүлгын оруулагдаһан таряалангай ургаса, сабшалангай ногооншье үдхэнөөр, үндэрөөр гаранхай, түлэг ургажа эдешэжэ байна.

С.УБЕЕВ.

гэхэн урыал дуулгыт гэжэ Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын академин приёмно комиссийн харюусалгата секретарь Т.Б.Батуеватай һаяхан уулзахадамнай, онсолон хэлээ һэн. Жэшээлбэл, анха түрүүшынхид театральна искусствын таһагта орохо дуратай залуушуул (театрай болон киногай актернууд гэхэн мэргэжэлээр) хоёрдохи шатаая июлиин 10-да дабаа. Мүнөө удаадахи шата эхиабэ.

"Буряад драмын театрай ерээдүйн халааниие - артистнуудые бэлдэхэ таһагта гол эрилтэнь - буряад хэлэ мэдэхэ хэрэгтэй. Хүбүүдэймнай дунда түрэл хэлээ мэдэхэ залуушуул яһала бии. Тиимэһээ бүхы шэнжэ шанараараа тааруу, үндэр гоёбзетэй, һайхан шарайтай, буряад хэлэтэй, бэлигтэй басагад манда хэрэгтэй. 4 жэл эндэ һуража, артистка болохо мэргэжэл олохо басагад, анхаралаа хандуулыт", - гэжэ Т.Б.Батуева дахин онслоо һэн.

Библиотечнэ факультетдэ "Библиотекарь-социальна психолог" гэхэн шэнэ мэргэжэл олоной анхарал татана. Социально-соёлой ажал ябуулгые эрхилэлгын факультетдэ оройдоол 15 хүн һураха юм ха. Соёлой болон байгааалиин баялигай факультет (оройдоол 5 жэлдэ хүдэлнэ) түүхэдэ, искусствуда, бүхэдэлхэйн соёлой түүхээр багшалха зондо ехэ анхарал хандуулдаг байна. Эндэ багша Т.Б.Батуевагай хүсэл оролдолго ехэ юм. Артист-

нуудые бэлдэхэхээ гадна искусствын факультетдэ уран һайханай хүтэлбэрилэгшэдые бэлдэхэ.

- Манай факультетдэ

АРТИСТ БОЛОХО ДУРАТАЙ ҺАА, АНХАРЫТ!

эстрадын болон театрай таһагта орохо залуушуул уран үгэтэй бэрхэ артист, режиссёр (этюдые харуулха бэлигтэй),

олон ой хабаадалгатай зоной наада эмхидхэхэ шадбаритай байха зэргэтэй, - гэжэ академин эстрадын болон театризованно найрай режиссурын кафедрин таһагай бэлигтэй багша, Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Ольга Александровна Герасимова тэмдэглээ һэн.

Ерээдүйн мэргэжэлэйнгээ зам нээжэ байһан мүнөөнэй залуушуудта амжалтатай, мэргэжэл зүбөөр шэлэжэ, сэдхэл дүүрэн ябахыень хүсэнэ-

бди. **Б.ОРБОДОЕВА.** ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: приемно комиссийн зал соо техникескэ секретарь Д.Д.Шахмалова; багша О.А.Герасимова ерээдүйн оюутантая. М.ШАНТАКОВОЙ фото.

Сошордомо дохёо

Улаан хэлэтэ түймэр уула майлые бүрхөөһэн ой тайгые хэдэхэн часай туршада үрбхижэрхинэ, - гэжэ республикын хүбшэ тайгые галай аюулһаа хамгаалха

тодоруулдаг лётчик Н.А.Лысой хоёр хоорондоо холбоо барисаатайгаар галай аюултай тэмсэл хэнэ.

Ааяма халуун үдэрнүүдэй болоходо, ой тайгада галай аюул гарахаяа һанана. Эдэ үдэрнүүдтэ Захааминнай аймагай зарим

ГАЛАЙ АЮУЛТАЙ ТЭМСЭ ҺЭЭР...

авиабазын дарга А.С.Нетронин голхорно. - Байгша оной эхинһээ мүнөөдөр хүртээр республика дотор аяар 455 түймэр болоһон байна, - гээд Анатолий Семёнович үргэлжэлүүлнэ.

Хабарай эхинһээ ой тайгада дүжэрһэн галай аюул сараха, унтаранаа харюусалга ехэтэй хүдэлмэридэ нютагуудай зон тон эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Ой тайгада болоһон бүхы түймэр сар соогоо сарагдаһан байна. Түнхэнэй национальна парк соо жэлэй эхинһээ 95 түймэр болоһон юм. Эдэнэй гурбаниинь лэ үлөөд, оршон тойронхи айлуудай зон галай аюулһаа байгааалиингаа баялигуудые хамгаалжа эхилэнхэй. Эндэ наркын директор В.Ж.Сырцов, хүбшэдэ түймэрэй болоһон ушар

хүбшэдэ түймэр болоһон байха юм. Тиихэдэ Хурамхаанай, Баргажанай аймагуудай, Дээдэ-Баргажанай, Хүнтэйн ойн ажахынхид хүбшэдэ түймэр сарана.

Мүнөөнэй хүшэр, хүндэ сагта вертолёт, самолёдуудые хэрэглэхэ болоходо, ехэ гаргашатай. Нэгэ вертолёт часай туршада хэрэглэ һаа, хэдэн миллион түхэриг түлэхэ болодоно. Иимэ ехэ мүнгэн хаананаа олохо бэлэй. Тиихэдэ Ойн ажахын миңистерство, нютагуудай захиргаанууд ой тайгада болоһон түймэр унтаранаа, сараха хэрэгтэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадалсана, бин байгаа техникесэ эльгээнэ, - гэжэ нүхэр Нетронин хэлэнэ.

Б.ЦЫРЕМПИЛОВ.

ҺҮ ӨӨҺЭДӨӨ БУЙЛУУЛЖА...

Һүүлэй жэлнүүдтэ аймагай олонхи ажахынуудай һү наалиингаа фермэнүүдые хааха тооной болотор үнээдэ үсөөлжэ байхада, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз 300 гаран үнээдые һаһаар лэ байгаа юм.

Тэрэнэйнгээ ашаар мүнөө һаһан һүеэ өөһэдүнгөө сепараторна пункта асаржа, зөөхтэй, тоһо гарганабди. Сагаан эдеэнэймнай ехэнхинь худалдаанда гаргагдаһаа гадна хүүгэдэй саадта, больницада, интернат хургуулиин столоводо оруулагдадаг, - гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Б.Д.Бадмаева хөөрэнэ.

Саашаада үнээдэйнгээ ашаг шэһые дээшлүүлжэ, һү ехээр абадаг болохын тула эндэхид симментал һайн үүлтэрэй үхэрнүүдые олон болгохо зорилготой.

Ц.ТОГОНОВ.

Баргажанай аймаг.

Зунай бэлшээри зүбөөр хэрэглэе

ЕХЭ НҮНЭЙ ХАНА ГЭБЭШЬЕ...

Хүшэр хүндэ, хүйтэн үбэлэй, хабарай хагсуу хаһын һүүлдэ одоолшье зунай хүхэ ногооной үедэ хүн эрид нэмээгдэхэ аабза гэжэ хүдөөгэй ажахынуудай хаалишад яһала найдалтай байһан. Теэд зулгы найхан зунай сагшье баһалдуран соо хайн байнагүй ха юм. Үнгэрһэн июнь, мүн июль нарада хура бороогүй, халуун байжа, малшад, хаалишадта шэнэ бэрхэшээл тохёолдуулба.

Тиигэбэшье иимэ орёо сагта аймагай зарим ажахынуудай түрүү фермэнүүд, хаалишад яһала гориотой хаажа байна. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ үнээдээ хайнаар харууһалһан, эдөөлүүлһэнэй ашаар тобир тарган ондо оруулжа, хү шэмыень доошолуулаагүй гараһанай ашаар таряшад ажахынуудай "Маяк" нэгэдэлэй хаалишан Татьяна Ивлева мүнөөшье хү хаалияа һаба һуулгаар яһала билтаруулна. Татьяна Никифоровна жэлэй үнгэрһэн үе соо үнээ бүхэнһөө 1500 үлүүтэй килограмм хү хаажа, ажахы, аймаг соогоо түрүүлжэ ябана.

- Манай Десятниковай фермэдэ дүршэлтэй бэрхэ хаалишад олон. Тэдэнэй дундаһаа Анна Федотовна Чистякова, Зинаида Тимофеевна Лаптева, Евдокия Савельевна Михалёва гэгшэдые багшанарни гэжэ тоолодогби. Мүн фермые даагша Анна Михайловна Чистякова

намайе ходо дэмжэжэ, тухалжа байдаг. Тэдэнэйл оролдолгоор муу бэшээр хүдэлнэб гэжэ ханагшаб - гээд, залуу хаалишан Т.Н.Ивлева хөөрэнэ.

- Энэ жэлдэ 3000 килограммай хилэ дабаха аргатай гүт? - гэжэ асуухада, Татьяна энеэбхилээд, иигэжэ хэлэнэ:

- Энэ ган гасуурай ходороод, хура бороогой хайса ороо һаа, бэлшээриин ногоон хайн болохо, үнээдшье хү шэмээ эрид нэмээхэ һэн. Теэд даб дээрэ хүн үшөөл багашаг хаагдана. Шанга халуунда малёһоор бэлшэнэ-гүй, ногооншье муушаг байна ха юм. Саашадаа август соо тари-

мал ногооной хайн болоходо тэрэниие сабшажа үнээдтээ нэмэлтэ тэжээл болгон эдюулхэбди. Иигэһээр хү хаалимнай дээшэлхэл ёһотой. Тиигэе хаань, гурбан мянгада хүрэхөөр оролдоод туршахада яанаб.

Мүнөө хүхэ ногооной үешье хаань, бүхы дээрээ фермэдэ хүн үшөөл багашаг хаагдана. Тиигэбэшье фермын малай адуулгашад Н.А.Вишняков, Д.В.Лаптев, С.Ф.Васильев гэгшэд үхэрнүүдээ үдэр хүнигүй ойн соорхойгоор, уһанай эрьээр адуулжа, ногоондо садхааха, хү шэмыень дээшэлүүлхэ гэжэ яһала оролдоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т.Н.Ивлева. С.ТЮЛЮКИНАЙ фототекст. Тарбагатайнаймаг.

АРЕНДЫН АБЬЯСТА АБТАНХАЙ

Бээ даагаад, хамаг ажал хэрэгээ өөһэдынгөө харюу салга дээрэ абажа хүдэлхэдөө, хүнүүд хураггүй ондоо байнал даа.

Бүлюутэйн совхозой хид гол түлэб хамтын ажахы заңдаа үлөөд хүдэлхэ, тиэхэдээ бүхы бригада, фермэнүүдээ арендэдэ оруулжа, хүн бүхэндэ үйлэдбэрилһэн продукциянь зэргээр ажалай түлөөһэ түлэдэг болохо гурим нэбтэрүүлхэ гэжэ шийдээ һэн.

Мүнөө эндэхи тарьяан ажалай бригада, огородшодой звено, хаалишад, тугалшад, үхэршэд - хуу аренднэ хэлсээнэй ёһоор хүдэлнэ.

- Урдань хамаг жэжэ-божо юумэнэй түлөө бригадирнууд, фермые даагшад булта совхозой директортэ орожо, трактор, машина, мори

унаа эрижэ, иимэ тиимэ юумэ үгэгты гэжэ үдэр бүри дахажа, нэхэжэ байгша һэн. Мүнөө тиимэ юумэн үгы. Бригада, фермэ, звено бүхэн өөһэдөө мэдэлтэй, бэвэ дааһан ажахы шэнги болонхой, - гэжэ хамтын ажахын түрүүлгшэ Р.Д.Ефимова хөөрэнэ.

Мүнөө эндэхи хоёр тугалшад Балентина Ефимова, Раиса Авдеева гэгшэд жэлэй эхинһээ хойшо аренднэ гуриаар хүдэлхэдөө харууһалдаг 80 жэжэ тугалнуудайнгаа шэгнүүрһөн нэмээхэ даабаряа һара бүри үлүүлнэ. Нэгэшье тугал гарзалуулаагүй. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн 6 һарада бүхы дээрэнь аренднэ даабариһаа 8 центнерээр ехэ нэмэлтэ шэгнүүри абаһан байна.

- Эндэ ямар нюуса бии гэшэб? - гэжэ хонирхоходомни, тугалшан Раиса Авдеева иигэжэ хэлэнэ:

- Ондоо хүндэ найдаад хуухаяа болижо, бүхы ажал өөһэдымнай толгой дээрэ гэжэ мэдэхэдээ хам орожо хүдэлнэ ха юмбиодид даа. Харюу салгамнай ехэ болоо. Нүгөө талаараа хүдэлһэнэйнгөө зэргээр түлөөһэшье абанабди. Жэлэй үнгэрһэн 6 һарада тугалһан үрэ дүнгэйнгөө түлөө нэмэлтэ түлөөһэндэ 2 тугал өөһэдтөө абаха болонхойбди.

Ажахын аренднэ бусадшье коллективүүдтэ иимэрхүү байдал үзэгдэнэ. Л.ЛУГОВСКОЙ.

ҮДЭР, ХОНОГ БҮХЭН ҮНЭТЭЙ

Хээрн ногооной элбэгээр ургажа, эгээл шэмэтэй хайн байһан зунай харануудта адууһа малые хүсэд садхаахы, гаргалуулаха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ гэшээ тон шухала. Тиймэһээ зунай бэлшээриин хаһада үдэр, хоног бүхэн аргагүй үнэтэй.

Энэ үедэ манай колхоздо бүхы адууһа мал зунай бэлшээридэ гаргагдаад, түлэг адуулагдажа байна. Бүхыдөө 1200 толгой үхэр, тэрэ тоодо 400 гаран үнээд, 6 мянган хонид, тэрэ тоодо 3200 эхэ хонид, адуун хүрэг хуу фермэ, гүүртэ, отара болон таһаржа, зуһаха газарнуудтаа ошоод, түбхинэжэ байна. Эндэ дүршэлтэй малшад Ханда Жалсанова, Баясхалан Доржиев гэгшэд зунай

бэлшээриин эхилһэн түрүүшын үдэрнүүдһээ үхэрнүүдээ хайнаар адуулжа, хүсэ шадал яһала абхуулжа шадаа.

Мүнөө жэлдэ бидэ эхэ хонидоо хабар орой - апрель, май харануудта хурьгалуулаабди. Түлшье муу бэшэ абтаа гэхээр. Жэшэнь, бэрхэ хонишон Булад Цыдыповтэн зуун эхэ хонин бүриһөө 90 гаран хурьга абанхай.

Бэлшээриин хаһада гаргаша багатайгаар мяха, хү ехээр абахын тула хайн үрэ дүн туйлаһан малшад, хаалишад, хонишодые урмашуулла хэмжээнүүдэ хараалагдаа. Тэрэшэлэн арга боломжын зэргээр зуһалангуудта байһан малшадые эдэе хоолоор хангаха тушаа ханаагаа табинабди.

Б.ШОЁНОВ Ярууны аймагай "Победа" колхозой ахамад агроном.

Республикын Статистикын талаар гүрэнэй комитетдэ

ЗОНИИЕ ҮНЭТЭЙ ЗӨӨЖЭ ШАДАХА ГҮ?

Мүнөө Улаан-Үдэ хоты пассажирска автомобильна транспорты паркда зоние город соогуурхи маршрудаар зөөхэ ёһотой 26 автобус бии гэжэ тоологдоно. Тийхэдэ трамвайн деподо город соо түмэр харгыгаар зоние зөөдэг 76 вагон байна. Оцдоогоор хэлэбди хотын 10 мянган хүн бүхэндэ 5,8 автобус болон 2,1 трамвайн вагон хүртэхэ ёһотой юм.

Үнгэрһэн жэлдэ хотын гол транспортаар хамта 81,4 мянган хүн зөөгдөө. Тэдэнэй 60 процентнь трамвайгаар ябаа.

Гэбэшье хүн зоние город соогуур нийтын транспортаар хаады зөөхөн жэл бүхэндэ орёо боложол байна. Предприятинуудта шэнэ автобус, трамвай тон үсөөн абтана. Нёдондо оройдоол 10 шэнэ автобус абтаа. Харин энэ үе соо нэгэшье шэнэ трамвай ерээгүй. Мүнөө аяар 30 гаран трамвай 10 үлүүтэй жэлдэ ашаглагдажа хэрэглэгдэхэ болзороо гараһан, хуушарһан техникэ болоно. Энэжэ дээрэһээ трамвайнуудай эбдэрхэ, заһабарилгада байхань олоо болоод, хотын энэ транспорт зоние арай-хурайл зөөнэ, трамвайнууд ходоо дүүрэн хүнтэй ябана, ябаха графигынь алдагдана. Энэниһа уламжалан, үнгэрһэн жэлдэ үдэр бүхэндэ аяар 564 автобусой трамвайн эрьесэ хэгдээгүй.

Һүүлэй үедэ (1995 оной декабрьһаа 1996 оной декабрь болотор) хотын транспортаар зоной ябаха түлбэрийн 25 процентээр дээшэлүүлэгдэбэшье, бүхы дээрээ автобусоор, трамвайгаар зөөлгө ехэхэн гарзатай байһаар. Энэнь нэгэ талаараа нийтын транспортаар түлөөһөгүй ябаха эрхэтэй хүнүүдэй олон (тэдэ бүхы пассажирнуудай хахадын болоно) дээрэһээ нимэ байдал тохёолдуулна. Хүн зоние зөөхэ хэрэгтэ гүрэнһөө үгтэдэг нэмэлтэ мүнгэн (дотаци) транспорт ашагалгын гаргашануудые яашье харюулаагүй. Бүхы гарза, гаргаша автобусой болон трамвайн предприятинуудай хүзүүн дээрэл бууна.

Тэрэ муртөө энээндэ бюджетһээ үгтэдэг мүнгэнэй саг соогоо ородоггүйень хараада абабал, нийтын транспортнуудаар хүн зоние город соогуур зөөлгэ хэсүүхэн боложо байна. ПАТП-1 предприяти ялахада зарим автобусуудаа "коммерческа" гэхэ гү, али ямаршье, хүнгэлэлтгүй хуу түлөөһэтэй болгохо баатай болоо. Энээн дээрэһээ зарим тулюур байдалтай зон дайралдаһан автобусто хуужа ябаха аргагүй, юрын автобусуудые хүлээжэ, удаан саг соо зогсохо ушарта болоно.

Иимэ болоод байхадань хотын хүн зоние нийтын транспортаар хаадыг хайнаар хангахын тула дээрэ дурсагдагша предприятинуудай материально-техническа үндэһэ һуурни али болохоор хүгжөөхэ, ажал хэрэгыень эмхидхэлыень һайжаруулаха хэрэгтэй.

ДООШОО УНАХАНЬ ТОГТОД ГЭЭ

Макроэкономическа шэнжэлгын ёһоор харахада,

байгша оной үнгэрэгшэ дүрбэн нарада республика соо промышленна үйлэдбэрийн доошоо уналга зааха тогтоо гээд тэмдэглэхээр. Нэн түрүүн "Сэлэнгын ЦКК" гэжэ акционернэ эмхи недондо 9 һара соо хүдэлөөгүй байһанаа һүүлэй таба нарада үйлэдбэрийнгөө эршые дээшэлүүлжэ эхилбэ. Худалдаанда табигдадаг целлюлоза гаргалгын хэмжээн энэ үе соо 12 дахин, картон - 9 дахин, гофрокартон - 1,8 дахин ехэ болоо. Тэрэшэлэн промышленностиин гол халбаринууд - зайн элшэ хүсэнь, түлишын промышленностиин, үнгэтэ металл шудхалгын предприятинууд продукция гаргалгаяа зарим тэды дээшэлүүлээ.

Эдэ бүгэдын ашаар хэрэглэгдэдэг, арьбадхагдадаг, газара тээшэнь худалдагдадаг продукция зарим тэды ехэ боложо, бүхы дээрэнь республикын экономикадо хайн нүлөө үзүүлхэ зэргэтэй.

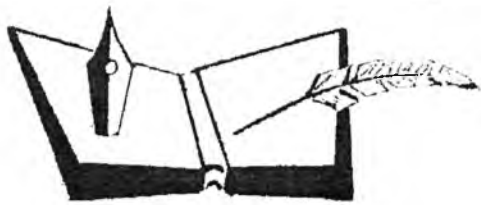
ҮНЭТЭЙ УРГАСА АБАХААР ХАРААЛНА

Хурамхаанай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой таряшад мүнөө жэлдэ хайн ургаса абаха хараа зорилготойгоор эршэтэй ажал ябуулна. Ажахын хүтэлбэрийн гэгшүүд В.Буянтуев болон Ажалай Улаан Тугай орденот, республикын габьяата механизатор А.Галсанов гэгшэд ажалай жэшээ харуулдаг.

Энэ хабар тракторнууд, сеялгэнүүд запас хэрэгсэлнүүдээр дуталдажа ядалдаа, тиигэбэшье механизаторнууд өөһэдынгөө арга шадалаар заһажа гараа һэн. Колхозой ахамад инженер В.Бадмаев али болохо аргаар запчастьнуудые оложо, бүхы техникэе хангажа шадаа. Колхозой хүтэлбэрилэгшэ Б.Бадмаева ажалай ябасые нягтаар хинажа эмхидхэдэг. Ажахын бэрхэ барилгашад Н.Сабаев, Ц.-Д.Чойропов, С.Бухаев, Ю.Тыжеев, Б.Доржиев мүн бусад хамтын ажалда оролдосотойгоор хүдэлөө.

Эсшээ сусашагүйгөөр колхоздоо хүдэлһэн дайнай болон ажалай ветерануудта мүнөөнэй хүшэр үедэ тухаламжа хэрэгтэй. Ушар тиймэһээ ажахы тэдэнэртэ түлээ, үбһэ, орооно үгэжэ байдаг.

Б.ДОНДУПОВ, хүдөө бэшэгшэ.

УРАН ЗОХЁОЛ:

Шэнэ бүтээлнүүг
Шэнжэлэлгэнүүг
Ургын найруулганууг
Оршуулганууг

(Үргэлжлэл. Эхинийн июнин 27-ной дугаарта).

ЦЭБЕК МОНТУЕВ Гомбожаб хүбүүнэйнгээ урда тээ хоёр хүбүүгээ алдаһан эсэгэ. Гомбожабайнгаа түрэжэ, нюураа харуулахда, баярлахын ехээр баярлаһан байгаашье наа, энэ хүбүүгээ заатагүй хургаха гэжэ хүсэлэй ехэ хүсэл зангидаһан байна. Нургуулитайл хүн бодомжотойгоор наһаа эдлэжэ шадаха ёһотой гэжэ ханадаг байһанһаа хүбүүгээ Агынгаа приходско училищида 11-тэй болоторнь хургаад, 1884 ондо Шэтэдэ эршүүлэй гимназиин нээгдэхэдэ, Гомбожабаа тэндэ оруулаа. Гимназист хүбүүтэй болохо гэжэ, гимназида оруулжа, ханаһанаа абаа. Гэхэтэй хамта хүбүүнийн гимназия мүнгэн медальтайгаар дүүргэжэ, эсэгээ баярлуулба.

Энээн дээрээ эсэгэ хүбүүн хоёр тогтоогүй, Гомбожаб Цыбиков эмшэн болохоор Томскын университеттэ ороо. Гэбэшье жэл нураад байхадаа, эмшэн болохо мэргэжлэдэ хүзэгын хүрэхөө болёо юм гү, али Петр Бадмаевай үгэдэ ороо юм гү, Санкт-Петербургын университеттэй зүүн зүгэй хэлэнүүдые шудалха факультеттэ ороһон байна. Пётр Бадмаев нютагайнгаа залуухан хүбүүн Гомбожабта ганса мүрыень заажа үгэхэһөө гадна 100 түхэриг тэдхэмжэ үгэһэн байна. Тэрэ үеэрнь бодоходо, энэ мүнгэн бүхэл зөөри гэжэ тоолохоор байгаа ха юм даа. Пётр Бадмаевай суу ехэ байһан даа. Хаанай дэргэдэхи түбэд эмнэлгэ хэжэ байхаһаа гадна Буряад орон нютагайнгаа хүгжэхын хэмжээ ябуулга газар газарта туршалгануудые хэдэг байһан гэжэ тэрэ үеын хүнүүдэй дурдан хэлэхье би үхибүүн ябаад, Хори нютагтаа байхадаа, хоринхидойнгоо хэлэхье дуулаһан байна. Хориннай түбтэ дүүмэ нууриндань тарья хадагалха тусгаар барилга мантан амбаар байдаг хэн. Бадмаев тарья таригты, томо үүлтэрэй мал үсхэгты гэдэг байгаа ха. Ургажа ябаһан гүлмэр хүндэ аха заха хүнүүдэй зүбшэл туһа хэды хэрэгтэйб, илангаа мүнөөнэй - хүнэй үгэ дууласагүй залуушуудда нимэрхүү зүбшэл ехэл туһалха байгаал даа. Теэд... би - өөрөө гэдэг үгэ наад хээд байдаг тухайнь бодожо үзэлтэй бэшэ гү? Жэшээ холуур бэдэрэлтэйгүи, Гомбожаб Цыбиков дээрэ абаад үзэхэдэ, анха түрүүшын алхамуудые эсэгэн лэ хэлсэһэн байна ха юм даа. Удаалуулан наһанайнгаа хараа шийдхэхэдэнь, нютагайнь, өөрын эсэгэ шэнги хүн Пётр Бадмаев хуби заяанайнь бадарха зам табижа үгэһэнийн эли харгаджа байна. Санкт-Петербургын университеттэ орохын урда тээ Монгол ошоожо, түбэд, хитад, монгол хэлэнүүдые жэлэй турша соо байжа шудалха ёһотойш гэгшын Гомбожаб Цыбиков дүүргэлтэ болгоод, университеттэй зүүн зүгэй хэлэнүүдэй факультеттэ орожо, мүн лэ тэрэ университеттэйнгээ профессорнууд А.М.Позднеев, С.Ф.Ольденбург, Н.И.Веселовский болон бусад хургагшанарын нэрэнэй тусгаар бэлигтэй студент байһые мэдэржэ, ханаһаа табидаг, ядаралгүй хураһын тула нютагайнь захиргаан руу туһаламжа үгэжэ байхын хандамга ябуулаһан байна. Хэрээһэ зүүхэгүйдэ гэнэн студентүүдэй тоодо Гомбожаб Цыбиков оролсоһон байба, олонхидын гэр тээшээ бусаһан байхадань, тусгаар бэлигтэй Гомбожаб Цыбиковтэ Бадмаевыше ханаагаа зобоһон байгаа. һүүлдэ Түбэд ябалганаарнь нютагайнь зон ехэ туһалалсаһан, хубсаһа хунарын оёлсоһон, абажа ябаха борсо болон тоһоной, хүнэй элдэб зүйлнүүдые - айрһа, үрмэ бэлдэлсэһэн байха юм.

Харин Цыбиков өөрөө элдэб үймөөн-зүймөөншые боложо байг, ядаралайш тулажа ерэхэдэ, энээндэ "иниш" гэхэгүй, тэнюун уужам сэдхэлээрээ, тийһээр нэгэ юумэ бүтэнэ ааб даа, бүтэхэл байха" гэхэшэнүү зантай байгаа ха. Энэ тэнюун зангай урдаһаа хэды шэнээн бэрхэшээлнүүд тудажа ердэг байгаа! Петербургын университеттэ нуража байхадаа, амидаралай дутагдал гэхэ гү, мүнгэнэй хэрэгсэл хэды хэрэгтэй байгаа. Хэдышые тиймэ байгаа наань, хэрээһэ зүүжэ, амидаралаа заһаха гэжэ оролдоогүй, Пётр Бадмаевай хэрээһэ зүү гэхэдэ, "үгы!" гэжэ эрид сэхэ харюусаһан байна. Энэ хадаа нугаршагүй эрид сэхэ зангыень тэмдэглэнэ.

ГОМБОЖАБ ЦЫБИКОВ хүсэл тээшээ сухаришагүй тэгүүлжэ, ядарааб гээд янгаржа байхагүй, эсэгэдээ хэлэхгүй, хамаг ядарал бэе дээрээ үзбэшье, хуралсалаа хуладхагүй байһан ушарһаа Петербургынгаа университет 1899 ондо алтан медальтайгаар дүүргэһэн байна. Энэл үе соонь үзэл бодолын гэхэ гү, ухаан бодолын бисарал үргэдөө, улам гүнзэгы, дээдын хэмжүүрээр юумые бодожо үзэхэ шадалтай болоо гэлтэй. Өөрынгөө түрэлхи хэлэнһээ, ород хэлэнһээ гадна түбэд, хитад, монгол хэлэ шудалаад, Жуу, хаса гэхэ гү, Бурханай орон ошохоодо, Түбэд орон соогуур аяншалхадаа, уһан түбэд хэлтэй хүн болоод ябаһан байна.

Түрүүншые хэлэгдээ нааб даа, Гомбожаб Цыбиковэйнай гол зорилго бусад гүрэнүүдтэй хэлсээтэй байгаагүй Түбэд орон ямар гээшэб гэжэ мэдэхын тула Ородой географическа бүлгэмөөр эльгээгдэһэн "аяншанай" үүргэ дүүргэхэдэ, үнэндөө тагнуулаһан байһан байна бшуу даа. Англи мүн лэ энээн руу шургаад, Гомбожаб Цыбиковые бариха гэжэ хойноһоонь мүрдэхэдэнь, лама хубсаһатай хүниие тиймэ бэлээр барижа шадабагүй. Гэбэшье "Бурханай ороной нюусанууд... болон Фёдор Михайлович Достоевскийе үндэр дэгээдээр сэгнэдэг Гомбожаб Цыбиков Бурханай орон ошоод, энэ тэрэ юумэ хээд, ерэхэ гэнэн хүн XIV зуун жэлэй һүүл, XV зуун жэлэй эхээр энэ Түбэд орондо Цзонхавын бэшэһэн "Лам-рим чен-по" гэнэн ном соогоо ламын бэшэрэл гэхэ гү, хүзэгэй хуули ябуулагшад тухай анха түрүүн Бурхан шажан хараалан байгуулаһан, ябан бурхан болоһон дээдын хүзэгэй зонхилогшын номһоо халан хандангүй тэбэрээд ябаха зуураа мүн лэ тэрэ ном дээрээ үгэнүүдэй забхарта өөрынгөө нюуса шэнжэлэлгэнүүдые бэшэдэг элшэн сайднай тон ехэ мэдээжэ эрдэмтэнай болоно. Тийгэжэ эды ехэ нюуса байһан ороной нюусануудые абажа ерэхэ зуураа, хоёр томо боти-ном бэлдээд... үеын үедэ мүнхэ болоһон "Бурханай ороной" нюусануудые тайлбариллаад, хатуу булад түлхюурын халажа абаха залуу нүхэдтөө эрдэмтэдтэ харбайн үгэһэнийн халан абаһан халуун зүрхэнүүдтэ мартагдаха юм аал? "Үгы!" - гэжэ манай улам урагшаа бүхэтэн, эрдэм соёлоо үндэр дээрэ табижа байдаг халаанууд хасар нюураа улайжа байхагүй бээ гэжэ этигэгдэнэ. Харин энэ үедэ хонирхол дээрэтнай "дуу/нажа байһан" нюусанууд алин гээшэб... гэжэ эрилтэ хэжэ байна хэбэртэйт. Теэд хоёр боти ном соо байһан нюусануудые - булгыень нэгэ хуудалаар дамжуулжа шадахагүй байна. Уншахада хонинш гээшэнь яаха аргагүй!

Гомбожаб Цыбиковэй үсөөхэн хугасаа соо хэһэн, шэнжэлэн нээлтэнүүд эдэ бүгэдые нэгэ хүн хээ гэжэ

Цырен-Дулма Дондокова

НАНАНАЙ БЭШЭГ БУРЯАДНИ, ОМОГОРХЫШ СУУ ДОМОГТО ХУБҮҮДЭЭРЭЭ!

этигэшгүй, ямар хашалантай байдал соо Бурханай ороной хамаг нюусануудые элирүүлхэ гэхэ гү, тааха гээшэ - энээндэ тусгаар үгтэһэн бэлиг хэрэгтэй ха юм даа. Теэд энэ бэлиг хоёр зузаан боти номууд соо шэнжэлэлгын нээлтэнүүд үшөөл багтаагүй. Түбэдһөө бусажа ерээд байхадаа, тусгаар хонинтой статьянуудые болон университетүүдтэ хэды шэнээн хонирхолтой мэдээсэлнүүдые оюутадай урда хэлэжэ, тэрэ үеынгөө герой боложо ябаһан хүн ха юм даа. Ород гүрэндөө тон ехэ үүргэ дүүргэһэн гэхэ гү, Түбэдэй "нюуса суургын" түлхюур гартаа оруулаһан Агваан Доржиев, Гомбожаб Цыбиков хоёр байна. Агваан Доржиевай баатаршалганууд яһалашье тэмдэглэгдэдэг. Харин Гомбожаб Цыбиковэй түрэнһөөр 100 жэлдэ зорюулаһан эрдэмтэдэй конференци үнгэргэгдэжэ 1976 ондо Эрдэмэй хүрээлэнгээр 225 хуудалатай дэбтэрэй гаргагдаһые дабтан хэлэхэдэ, эндэ эрдэмтэдэй статьянууд ехэ хонирхолтойнууд, үнэхөөрөө эды ехэ эрдэмэй үйлэ бүтээһэн эрдэмтын дүрэ дүүрэнээр үгтөөд байха юм. Дахяад-дахяад хэлэхэдэ, яагаа наа, эдэ бүгэдые хүзэг, бурханатай, мүн лэ үмсын дугануудатай холбожо зоной дунда нэбтэрүүлэлтэйб?

Бурханай оронһоо Бурханай адисалалга бодото бэээрнь асархан хүн тухайгаа мартажа болохогүй. Гомбожаб Цыбиковэй юрөөл жэл бүри уншагдана гээ гүт? Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, хүзэгтэнийнгөө бисарал дээшлүүлхэ тухай бодожо үзэлтэй гэжэ ханагдана.

Бурханай орон ошоожо мүргэхэ гэдэг тиймэшье бэлэхэн хэдэл бэшэ ха юм даа. Гомбожаб Цыбиковһээ ондоо хэдэн олон гүрэнүүдһээ шэнжэлэгшэдэй зүгһөө яһалашье ошодог байһан ха. 1893 оной май нарада Франциин мэдээжэ аяншалагша Дютрейль де Ренэй Түбэд руу шурган орохо гэнэн хэдэлээ дүүргэжэ шадаагүй байхаһаа гадна һөөргөө гэдэ бусаагүй, тэндээ наһа бараһан байна. Гэбэшье Хитадай болон Түбэдэй захиргаанууд Зүүн зүгэй буддын шажанай мүргэлшэдые хорижо, орон руугаа табингүй байжа болохогүй байна гэжэ мэдэрдэг байһан дээрэһэнь лэ манайхинай нэбтэрхэ арга боломжо ехэ байгаа гэхэдэ болохо. Тийгээд лэ Цыбиковнай ошохо гэжэ шийдээ ха юм даа. Тийгээһэнь, баригдахагүйн тула гэхэ гү, суглуулаһан мэдээсэлнүүдэе римбүүшын зоёлоо "Лам-рим Чен-по" гэжэ номой забхар зайсаарнь нюуса тэмдэгүүднэ байха гэжэ хэлээ бэлэй гэжэ наһанайн нүхэр һама Норбоева дурдан хэлэһэн байдаг. Дайнда мордохон хүбүүд: хэрбээ бусаагүй наам, иихэт-тиихэт гээд, һүүлшынгээ үгэ хэлээд мордодог ха юм даа. Монголой Хамбын Хүрээгээр Үргөө (Урга) 1899 оной ноябриин 25-да мордохон байна.

Бурхандаа үргэл мүргэл хэжэ, хуби заяанайнгаа бата бэхи байхын, хайн ябажа бусахын ябуулга этигэмжэтэмнай хэһэн байжа магадгүй, уридшалан хэжэ ябаһан аалам... (би бага байхадаа эхэ эсэгэһээ Цзонхава, римбүүшэ гэжэ дуулаһан байхаб).

Гомбожаб Цыбиковэйнай Баруун Жуу ошолгон гэхэ юм гү, Түбэд руу аяншалга Богдын Хүрээһээ эхилээ гэнэбди. Монголһоо тэмээгээр харгы замаа эхилһэн аяншаднай гурбан долоо хоноод, январин 22-то Гумбум хүрөөд байба. Гумбум хадаа гайхалтай ехын мүргэлэй орон боложо, XIX зуун жэлэй һүүл тээ Монголһоо Буряадаа жэл бүри мүргэлшэд заабол Дэгээдын Гумбум ошоожо мүргэдэг байһан жэшээтэй. Цзонхавын үүсхэһэн лама хубарагай орон болоһон Гумбумда Цзонхавын эжы зандан модон дээрэ субарга бүтээһэн гэдэг. Зандан модонойн холтоһон дээрэ маани мэгзэмэй үгэнүүд гаранхай байдаг юм ха. Энэ хүрээндэ хоёр мянга шахуу лама санаартан ажаһуудаг байгаа. Хүндэтэ манай аяншан Гумбумһаа Лавран ошобо ха. Энэ мүргэлэй орон ганса Түбэдтөө суурхаһан бэшэ, тон ехэ мүргэлэй газар гэжэ Монголд болон Буряадта мэдээжэ болоһон юм.

Энэ Лавранда тон ехэ томоор бүтээгдэһэн Майдари бурханай холье шэртэһэн дүрэ олоной анхарал татан, мүргэлшэдые хүрдүүлэн оршодог. Эндэ Гомбожаб Цыбиковнай хоёр долоон хоног соо байшаба ха. Эндэһээ һөөргөө Гумбумдаа бусаад, Наса (Лхаса) руугаа ябахын түхээрэлгэдэ бэлдэжэ эхилбэ. Тэрээ руу ошохо хүнүүдээр нүхэсэхэ, хайн унаа, мори гү, али элжэгэ хунган олохо хэрэгтэй байгаа.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Геологуудай экспедици Нарин голый эрьедэ тогтохоор нара тухай боложо байна. Голый нүгөө талада Бадмаахай үбгэжөөл нуурижаһаар арбаад жэл болошобо. Үбгэжөөлэй буусаһаа баруулжаа үдхэн хүбшэ тайга нэмжыдэг. Хуушанай ангуушан энэ газар дэмы шэлээгүй. Дала хүрээжэ ябаашье наа, мүнөөшье карбинаа үргэөөд, дүтэ тойронхи ой соогуура тэнэхэ дуратай. Залуугайн шүлхэн татаад лэ байна хаш.

үдэ үбгэжөөлэй гар, хүл эсэжэ шархирна. Ноно батаганаан ама хамарыень хазана, ниинана. Үбгэжөөл доошоо мэнэ мэнэ холжорхоор бэлэн болоод байба. Эгээл энээхэн үдэ дорхоонь: - Дедуля, доошоо буу! Энэ билби даа, Андрюха! - гэнэн абьян дулдаба. Үбгэжөөлэй доошоо харахадань, залуугеолог Андрей Пашков хэдэрээд байһан баабгайнгаа арһа хаяад, арһайтараа энеэн зогсобо. Бадмаахай доошоо холжорон орохо сээсэг намаа суглуулхая

Бадмаахай Андрей хоёрой лагерта ерэхэдэн, геологууд тэдэниие хараад, ехэтэ гайхалдаба. Харин ушар удхын ойгон гэхэдээ, түүдэгэй дэргэдэ хүниин тэн болотор эльгэ хатабад. Зүгөөр энэ эльгэ хатаамнай арбаад хоноод үбгэжөөлдэмнай "ханыадан" болон алдаа лэн. Энээн тухай минии саашанхи хөөрөөн. Бадмаахай үбгэжөөл эмдомдо орохо сээсэг намаа суглуулхая

Дугар ДЫЛГЫРОВ

БААБГАЙ ЗАЙДАЛХАН БАДМААХАЙ

(Шог ёгтогто рассказ)

Һүүлэй үдэрнүүдтэ шэнэ хүршэнэртөө айлшадар болонхой. Геологуудаар хүниин түүдэгэй дэргэдэ хуугаад, тэрэнэй утые үнгэргэхэдэн зохида ха юм. Залитай галтай залуу хүбүүдэй задарюу дорюун хөөрөө шагнаха, өөрөөшье намтарайнгаа элдэб хүхюу зугаатай ушарнуудые дурдажа, залуу хүхэдөө хүхээнэ бэшэ аал.

ой гараба. Ажалдаа нэтэрэн ой руу зүгөөргүй холохон ябашаба. Тиигээд нюргаа сэхэльдэн бодоод харан гэнээн хажуудахи бүдүүн модоной саанаһаа мантан томо баабгайн нюрган харагдашаба. Бадмаахай гансата сукхалдашаба:

- Шара шолдоон, үшөө хэнээгүйлтайш! Байза даа! Энэ удаа шинишье годоо гаргажал халахаб! Наһаараа мартахагүйш! - гэжэ шүдэнэйнгөө забһараар шуухираад, баабгай тээшэ мүлхисхэб. Хажуудань зүгөөргүй дүтлөөд, хулганаанда аһаһан миисгэй мэтэ солбон шуранаар нюрган дээрэнэ собхорон гарашаба.

буугаад, юушье хэлэнгүй Андрюхын шэхэн руу шадал мэдүүлэн табижархиба. Залуу хүбүүн ёоложо байжа үбгэжөөлөө хүлисэл гуйжа эхилбэ:

- Маанадта ангуушадай намтарһаа аюултай, аймшагтай ушарнуудые хөөрэхэдэнтай, өөрыетнай халта сошоогоод үзөө наа, яадаг юм ааб? - гэжэ ханааб. Зүгөөр дан нитэрээ айшаха гэжэ хүлээгээгүйб! Үбгэжөөл, хүлисыт даа! - гэнэ.

Бадмаахай хүбүүнэй хүлисэл хоёр шэхэнэйнгээ хажуугаар үнгэргэнэ. Тиигээд дүтэ тойрон эрьжэ хараад, газарта хэбтэнэн яһала бүдүүхэн модондо дүтэлбэ:

- Үтэр энэ модо үргөөд, толгой дээрээ бари! - гээд, зандаба. - Юундэ? - гээд, хүбүүнэй һонирхоодо,

- Намай сошоохоһоо бэшэ ажал хэжэ шадахагүй хадаа галаа түлхэ түлээ бэлдэ! - гэбэ.

Андрей хүлөөрөө модо түлхижэ үзөөд:

- Энэтнай хүндэхэн хэбэртэй, тиимэшье наань, үргөөд ошоходом болохо, - гээд, модо үргэн гэбэрибэ.

- Ши энээнэ хоёр гараараа үргөөд, толгой дээрээ бари! - гэжэ үбгэжөөл шангарба.

- Үбгэжөөл, хэрэггүй юумэ бү хэлэгты! Тиигэжэ үргөөд, би юун гэжэ зоной наадан болохобиб! - гээд, Андрей һөөргэдэбэ.

- Үтэр үргэ гэнэб! - гээд үбгэжөөл хүбүүнэй хүл доогуур буудахархиба. Андрей хабшагад гэн хажуу тээшэ хүрөөд, үбгэжөөл тээшэ түхэрээн нюдөөр хараба. Зүгөөр үбгэжөөлэй үшөө буудахаар забадаһан, тэрэ модыень дээрэ үргэжэрхибэ.

Иимэ хоёр удангүй ойһоо гарабад. Андрейн хүлэ халаһан эсээд, модоёо доошонь табихаа ханахадань, хүлэйн хоорондуур һомон эшхэрээд лэ байха юм".

Харин сүлөөтэйхэнөөр жэмэслэжэ ябаһан тайгын эзэн сошоһондоо шэшэһэ алдан, ойн буртаг руу шадал мэдүүлэн табиба. Юугтээшье ойлогохо болиһон үбгэжөөлэй хасар ама мүшэр шэлбүүһэн хайра гамгүй шэргэнэ, сохино. Мэдээ аздаһан үбгэжөөлэй нэгэ ороходонь, өөрөө модоной гэшүүһэндэ үлхэлдэшэнэн хэнжэлээжэ байба. Өөрын хүсөөр гэшүүһэннээ мултаржа шадахаа болиһон Бадмаахайе хахад үдэр үнгэрһэн хойно тэрэ геологуудын талаан боложо абарһан байгаа. Харин үлгөөдэрынэ үбгэжөөлэй үлхэлдэһэн газарһаа тээ холохон тэндэхии егерь үхэнэн баабгай олоо лэн.

Хэрбээ үбгэжөөл Бадмаахайн уршагта ябадал энээгээр урагшатай дүүрээ наань, урагшагүй баабгайнэ зүрхөө хахаршанан байгаа гэлсэгшэ. Тэрэшье гайхалгүй. Тайгын эзэн үдэр бүри зайдалуулжа байдаг морин бэшэ бишуу.

Иимэл ушар болоһон юм хаш даа. Теэд энээнэй худал үнэниие мүнөө болоһон хойно элирүүлхын аргагүй. Үнэншэхэ болохо танай дуран. Би гансал дуулаһанаа таанадтаа, уншагшадтаа дамжуулбаб.

Үшөө энэ хөөрөөнэй һүүлээр иигэжэ нэмэдэг. Тэрэ гэнэһнээ хэдэ хоног үнгэрһэн хойно Бадмаахайн Андрей хүбүүнтэй эблэрхэ ханаатай геологуудтаа ерэхэдэн, тэдэнэ хууриһаа бодожо ябашанан байгаа. Иигэжэ үбгэжөөл урсахан гэрэйнгээ оёорто дахьяад гансааран үлшоо.

Магад тэдэнэ ерэхэ зун дахьяад иишэ ерэхэ аалам? Бадмаахай тэдэнэ хүлээхэ зүсэлэнтэй. Иигэжэ ойро хуурын гунигта абтаһан үбгэжөөл гэр тээшээ дугшуулаа лэн даа...

Рекс Стаут
НЭГЭ ҺОМОН-НЭГЭ ХҮНДЭ
Детектив М-Ж. Очиров оршуулба

(Үргэлжэлэл. Эхинийн майн 9, 16, 23, 30-най, июниин 6, 27-ной, июлиин 11-нэй дугаарнуудта).

Би Креме номертой холбоод, Вулфын трубкаая абахадань өөрынхээрээ шагнабаб.

- Мистер Кремер гү? Ниро Вулф хэлэнэ.
- Аһа... Шагнажа байнаб.
- Хүлисэгты, үсэгэлдэр сүлөөгүй байгаа. Таниие харахадань баярлагшаб. Би Кейсын үхэл тухай мурдэлгэдэ оролсонхойб, ушар тиимэһээ та мэдэхэ зүйлөө намда хэлэбэлтнай ашатай гэжэ ханагдаһан.
- Юун тухай, жэшээн?
- Нэн түрүүн: тэрэ үлгөөгүүр Кейсье моритой полициин хэдэ хүн парк соо хараа нэм бэ, хэд гээшэб тэдэ? Арчиие эльгээхэм.
Тиигэжэ хэлэхэдэн, Кремер трубкаая табижархиба. Вулф трубкаая баһал табижа, намда захирба:
- Прокуратурын Скинертэ хонхолод даа.

Холбоходом, Вулф хэрэгээ ябуулжа эхилбэ. Скинер Вулфтай урдань бага зэргэ адарьатадаһаншье наа, яһала налагайханаар хандаба. Мурдэлгэ тухай мэдээ таһалгаряагүй үгэжэ байхаб гэжэ Вулфын хэды дахин дуугархада, энэ лаб худал гэжэ тэдэ хоюулаа һайн мэдэжэ байгааһье наа, полициин үнгтэй намайе уулзуулхыень управление гуйха тухай окружной прокуророй орлогшо зүбшөөбэ. Хэлэһэн үгээ тэрэ дары дүүргэбэ. Вулфтай хөөрэлдэһөөрнэ арба минутын үнгэрөөд байхада, Центральна үйлсэһөө хонхолодожо, Хеферан гэжэ офицер 11,45 сагта Гудвинтай уулзахаар бэлэн гэжэ мэдээсэбэ.

Вулф пивээ уугаад, Солһоо гэр бүлэ тухайн асуужа байжа, полисментэй минии юу ярилдахые тобшолоб.

Мурдэлгэ хэжэ байхадаа, зарим ушарта Вулф намайе шухала бэшэ юумэндэ һамаараад, сэдхэлээ хүдэлэн, һаад хэнэ аа гү гэжэ ханаһан шэнги, хэрэгһээ холохон болгохо хүсэлтэй байдаг. Би тэрэниие буруушаан дуугардаг аад, нервээ һалгаһанай үлүү ха гэжэ ханадаг болонхойб. Гэбэшье эгээ мүнөө юун тухай Вулф сэдхэбэб гэжэ тааха хүсэл түрэнэ. Яахадаа намда энэ жажлуу түлхинэ гээшэб, юундэ полициитэй уулзуулхаяа гэнтэ ханашабаб? харин эгээл орёо шухала зүйлие Сол ба Орди хоёрто даалгаха хүсэлтэй аад? гэжэ мэтэ асуудалнууд минии зосоо хүрмэдэнэ.

Телефон гэнтэ дуугарба. Фердинанд Поул Вулфтай хөөрэлдэхэ ехэ хүсэлтэй байба.

- Би Кейсын конторо соо байнаб, - гэжэ Поул хэлэбэ.
- 47-дохи үйлсын ба Медисон-авеню хоёрой углууда. Мэнэ гэнээр иишэ ерэхэ шадаха гүт?
- Үгы юм ааб даа, - гэжэ Вулф уйдхартай гэхээр хоолойгоор харюусаба. Тэрэниие гэрһээ гарадаггүй гэжэ мэдэхгүй зоной болоходонь Вулф сукхалдадаг. - Би гэртээ һуугаад хүдэлдэгби. Юу болооб?

- Эндэ зон һууна. Тэдэнэртэй хөөрэлдэбэл туһатай гэжэ ханаһан. Правлениин хоёр гэшүүн. Талботт дизайнай тэдэ зурагуудые абаад, Бродийкта худалдаа гэжэ гэршэлхэ. Тиигэжэ Кейсье Талботт алаа гэжэ эли болохо. Бидэ табанһаа һэжэж түрэхөөр зон гээ наа, хамтын алибитай мисс Руни ба тэрэ моришон хоёрыел...

- Орхигтыл даа. Тэрэ эхэнэрые заатагүй юундэ һэжэглэхэ болообта? Элирүүлхэ юумэн ганса: тэрэниие хулгайшан гэжэ дэмы нэрлээ. Худалаар гэмнэлгэ хадаа хүниие бүришье ехээр тамалдаг. Мистер Талботт хулгай хээ гэжэ гэмнэхэдэнтай болохо юм бээ. Би ехэл сүлөөгүйб, хүлисыгты.

Поулэй үшөө юу хээ, хэлэхээ ханаһан наань, Вулф тэрэниие шагнабагүй. Пивээ ууд гээд, намда хандажа хэлэбэ:

- Шамайе хори минута болоод хүлээжэ байха, Арчи, ши түргөөр ябаад яла түлэдэг зантайш, тиимэһээ...

Һүүлэй найман жэл соо би түргэн ябаһанай түлөө гансал ушарта баригдаа бэлэйб. Тиимэһээ Вулф намһаа яажаб даа халаха гэнэн шэнги байба. Би гаража ябатараа хэлэнэб:

- Би зугаа хэхээ ошоно бэшэб даа. Кейсын амиды байхые эгээл һүүлдэ хараһан хүн хэн бэ? Полициин тэрэ хүн. Тэрэ хүниие танда асархагүй, Кремертэ абаашаха болоноб.

Газаа октябрьше наа, наратай дулаахан, намайе мэхэлхээ ханаһа гэнэн мэдэрэлэй зосоомни үгы наань, город ошолгон аятай аяншалга болохо лэн. 66-дахи үйлсэдэ машинаая орхёод, Центральна парк сээрлигэй баруугаар тойрожо ошоходом, униформо үмдэһэн хүн моринойнгоо хазаар носожо байба. Үнэмшэлгээ харуулаад, сүлөөгүй аад намтай уулзахые зүбшөөжэ сагаа бараһанайн түлөө баярые хүргэбэб. Тэрэ урдаһаан "элитэ мурдэгшэдэ амар мэндэ" гэжэ ёгтолбо.

- Би Ниро Вулф бэшэб, би Арчи Гудвин гээшэб. Полициин управленидэ шамда хэды асуудал табихыемни зүбшөөгөө.

- 15-дахи таһагай минии нүхэр шам тухай хөөрөө лэн. Шинии гэмээр арайл тэрэниие намаг руу сүлэжэрхин алдаа ха юм.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А.Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: С.Д. РИНЧИНОВ (редакторай орлогшо), Г. Х. ДАШЕЕВА (редакторай орлогшо), Б.М.Ж. БАЛДАНОВ (харюусалгата секретарь), Р.Б. ГАРМАЕВ, Д.Д. СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Ц. Ц. ДОНДОГОЙ, С. Д. ОЧИРОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 1 хууданан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 2363. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэнэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорийн телефон: 2-40-45. Б-0079-дохи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7834.

Редакциин телефонууд: редакторай - 1-50-96, присмын - 1-54-54, редакторай орлогшын - 1-68-08, 1-64-36, харюусалгата секретариин - 1-50-52, секретариад - 1-62-62, таһагууд: үндэһэтэй болон политическэ асуудалнуудаар - 1-55-97 (даагшань), 1-61-35, 1-34-05, экономикын - 1-63-86, 1-61-35, соёлой болон түүхын - 1-60-21 (даагшань), 1-57-63, залуушуулай, оюутадай ажабайдалай болон олионитын хүдэлмэрийн - 1-54-93 (даагшань), 1-69-58, мэдээлэй болон соносколой - 1-67-81, корректорнүүдэй - 1-33-61, компьютерна түбэй - 1-66-76.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 1-49-94, бухгалтери - 1-23-67, вахта - 1-35-95.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлгые хазагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад.